

Türk Sinemasında Hemşire Olgusunun İncelenmesi

Şerife YILMAZ GÖREN * Serap ŞAHİNOĞLU **

Öz

Giriş: Kitle iletişim araçları, bir mesleğin tanıtılmasında ve meslek imajının oluşmasında önemli role sahiptir. **Amaç:** Hemşirelik mesleğinin sinemada nasıl temsil edildiği, sinemada hemşire kimliğinin topluma nasıl aktarıldığını irdeleyerek konuyu değerlendirmektir. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Çalışmamızda, ulaşılabilirlik ölçütü ile belirlenen on bir Türk filminde, hemşirelik mesleğinin sinemada nasıl temsil edildiği ve sinemada hemşire kimliğinin nasıl aktarıldığı içerik analizi ile değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Çalışmada toplam on bir Türk filmi ve dizisi incelemiştir. İncelenen filmlerin yedi tanesinde hemşire ana karakter olarak görünmekte, yalnızca iki filmin adında hemşire sözcüğü geçmektedir. Filmlerde sıklıkla (8 film) hemşire karakteri olumlu bir rolde karşımıza çıkarken, hemşirelerin oynadığı olumsuz karakterler de bulunmaktadır. Hemşireler filmlerde mesleki açıdan kendi kararlarını veremeyen, mesleki özerkliğini kullanamayan kişiler olarak ele alınmakta; hemşirelik sıklıkla özerkliği sınırlı hatta hiç olmayan, bağımsız rolleri göz ardı edilen bir meslek olarak yansıtılmakta ve sıklıkla doktorun yardımcısı olarak gösterilmektedir. Filmlerdeki hemşirelik rollerinin çağdaş hemşirelik rolleriyle uyumlu olmadığı ve bunların doğru olarak yansıtılmadığı görülmektedir. Filmlerde hemşireler ekranda oldukça sık olarak görünmekle birlikte, ilgili sahnenin bir tamamlayıcısı rolündedirler. **Sonuç:** Sinemada hemşirelerin olumlu, olumsuz farklı karakter ve rollerle ele alındığı; mesleki açıdan, görev, yetki, sorumlulukları ve rolleri açısından doğru ve yeterli biçimde topluma yansıtılmadığı görülmüştür. Hemşirelerin ekrana cinsiyetçi bakış açısı ile yansıtıldığı ve ekranda toplumun mesleğe bakışını zedeleyecek şekilde temsil edildiği belirlenmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Sinema, Hemşire, Türk Sineması, Toplumsal Cinsiyet.

Abstract

The Nurse Phenomenon in Turkish Cinema

Background: The mass media have an important role in promoting a profession and in forming the image of the profession. **Objectives:** The aim of the study is to evaluate the subject by researching how the nursing profession is represented in the cinema and how the nurse identity is adapted into cinema. **Methods:** It is a descriptive type of research. In our study, it was evaluated with content analysis how the nursing profession has been represented in the cinema and how the nurse identity is adapted into cinema in eleven Turkish films determined by accessibility criteria. **Results:** A total of eleven Turkish films and series were reviewed in the study. The nurse appears as the main character in seven of the films examined but the word "nurse" is only taken part in two film titles. While the nurse character often encounters to us as a positive role in the films (8 films) there were films in which it is presented as a negative "bad character". In films, nurses are considered as persons who can not make their own decisions and can not use their professional autonomy; moreover, nursing is often reflected as a profession in which its autonomy is limited and even none, its independent roles are ignored and often shown as a doctor's assistant. It seems that the nursing roles in the films have not been very compatible with contemporary nursing roles and they have not been correctly reflected. In the films, whereas the nurses appear on the screen quite common but they are a complementary role of the related scene. **Conclusion:** It was observed that nurses are treated with positive and negative different characters and roles in the cinema and can not be properly and adequately reflected in terms of their profession, duty, authority, responsibilities and roles. It was determined that the nurses were reflected on the screen with a gender perspective and were represented on the screen in such a way as to impair the society's view of the profession.

Key Words: Cinema, Nurse, Turkish Cinema, Gender.

Geliş tarihi: 17.11.2017 **Kabul tarihi:** 08.06.2018

Toplumsal, ekonomik, siyasal düşünceleri geniş kitlelere aktaran sinema, özellikle bireyin duygu ve bilinçaltı dünyasına seslenerek tutumların ve değer yargılarının oluşmasında etkili olur. Sinema ülkemizde sıkça bir eğlence aracı olarak kullanılmakla birlikte toplumun bilinçlenmesinde kullanılabilen etkili bir yöntemdir (Tezcan, 1972).

Kitle iletişim araçları, yaygın kullanımıyla medya, öncelikle bir iletişim aracı olmasının yanı sıra toplumun eğitilmesinde de çok önemli hizmetleri olan bir toplumsallaştırma aracıdır. Medya, toplumun kültürel yapısının oluşması, kültürün topluma yayılması, öğretilmesi ve içselleştirilmesi açısından önemli işlevlere sahiptir (Arslan, 2004).

Sahne ve gösteri sanatlarından biri olan sinemanın 1895'de Lumiere Kardeşler'in Paris'te 25 kişiye yaptıkları on filmlik sinema gösterimleri ile başlamış olduğu kabul edilir (Akın ve Yakıncı, 2013; Betton, 1990). Başlangıçta Lumiere Kardeşler tarafından ticari geleceği olmayan bilimsel bir merak konusu olarak görülen sinema, çağımızın en yaygın ve en etkili sanat dallarından birisi olmuştur (Betton, 1990). Türkiye'de ilk film gösterimleri 1896 yılında İstanbul Beyoğlu ve İzmir Kordon'da başlamıştır. Türk sineması, savaş belgeselleri ile işe başlayıp, daha sonra konulu film çekimleri ile devam etmiştir. Pek çok konu, olay sinemada ele alınmış ve farklı bakış açılarıyla izleyicilere sunulmuştur (Önder ve Baydemir, 2005).

Türk Hemşireler Derneği'ne göre: "Hemşirelik, bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma, geliştirme ve hastalık halinde iyileştirme amacına yönelik hemşirelik hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesinden, bu kişilerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplindir" (Akça Ay, 2013). Derneğin bu tanımında, hemşireliğin evrensel niteliklerine yer verilmiştir. Burada hemşireliğin toplumsal bir gereksinim olduğu; bilim ve sanattan oluşan bir meslek olduğu vurgulanmaktadır. Ancak hemşirelik mesleğinin toplum tarafından doğru ve yeterli olarak anlaşılmadığını söylemek mümkündür.

Günümüzde mesleklerin tanıtılmasında medyanın özellikle de sinemanın önemli bir rolü bulunmaktadır. Çoğu zaman sinema, toplumu yansıtan bir aynaya benzetilmektedir. Sinema filmler aracılığıyla toplumun gerçeklerini bize yansıttığı gibi

Bu çalışma, Prof. Dr. Serap ŞAHİNOĞLU tarafından 1. Ulusal Hemşirelik Tarihi Kongresi'nde (18-21 Haziran 2014, İzmir) Türk Sinemasında Hemşire olarak verilen konferans ile Öğr. Gör. Şerife YILMAZ GÖREN tarafından 2. Ulusal Hemşirelik Tarihi Kongresi'nde (1-4 Haziran 2016, İzmir) Savaş Filmlerinde Hemşire adlı konferans temel alınarak hazırlanmıştır. * Öğr. Gör. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, serifeyilmaz83@gmail.com ** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

yeni toplumsal gerçekliklerin de inşa edilmesinde etkili rol oynar. Bazen toplumu değiştirme yönünde bazen onu yönlendirerek, çoğu zaman da topluma yeni bakış açılarının sunulmasını sağlar. Kuşkusuz bu durum, sinemada yönetmenin kendi bakış açısı, filmde vurgulanmak istenen temalar ve senaryonun sınırlılıklarına bağlı olacaktır. Sinemanın toplumu toplumun da sinemayı beslemesi, pek çok yazarın ilgili makalelerinde de ele alınmıştır (Önder ve Baydemir, 2005; Sevinç, 2014).

Hemşirenin toplumsal açıdan konumu ve ona verilen değer, tarihsel süreçteki hemşirelik kimliğinden, hemşirenin sağlık sisteminde üstlendiği rolden, toplumda cinsiyete dayalı bir kadın mesleği olarak görülmesiyle yakından ilişkili olduğu söylenebilir (Turan ve ark., 2011; Tarihiçi ve Arda, 2016). Ayrıca hemşirelik mesleğinin toplumdaki imajının belirlenmesinde medya özellikle sinema ve filmler aracılığıyla oluşturulan hemşire algısı etkili olmaktadır.

Medya insanların tutum ve davranışları üzerinde etkili bir araçtır. Toplumun hemşirelik mesleği hakkındaki görüş ve düşünceleri de sıklıkla medya aracılığıyla biçimlenmekte ve bireyler hemşire hakkında öğrendikleriyle bir algı oluşturmakta ve bu durum yeniden hemşire ile karşılaştıklarında aralarındaki ilişkiyi etkileyebilmektedir (İlğaz Büyükbaykal, 2005; Küçükcan, 2011). Ekranda hemşire, doktorun söylediklerini güler yüzle yapan, şefkatli, iyi, anaç, aynı zamanda söz dinleyen ve genellikle doktorun yardımcısı olarak gösterilmektedir. Hemşire sıklıkla hekime göre ikincil konumda olan, onun yardımcısı olma niteliği öne çıkartılarak ekrana yansıtılmakta, onun hastayla olan olumlu ilişkisi göz ardı edilmektedir.

Hemşirelik doğası gereği, gece nöbeti olan bir başka deyişle, “gecesi gündüzü” olmayan bir meslektir. Ancak bazı durumlarda bu fedakâr tutum olumsuz bir nitelik gibi algılanmakta, çalışma koşulları hemşire mesleğinin değersizleştirilmesinde bir belirleyen olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda hasta yelpazesinin oldukça geniş olması da mesleğin değersizlik durumunu pekiştiren bir başka olumsuz nitelik olarak değerlendirilmektedir. Hatta bu değersizleştirilmenin bir yansıması olarak Tarihiçi ve Arda (2016), bu olumsuz nitelikleri hemşirelerin eş olarak seçilmemesinin bir nedeni olduğunu vurgulamaktadır.

Bu meslek ilginçtir ki değerli olup olmaması konusunda bir ikilem içindedir. Bir yandan topluma yararlı, olumlu bir uğraş olarak algılanır ve değer görülürken, öte yandan değersiz, önemsiz olarak da görülebilmektedir. Örneğin Türk Hemşireler Derneği'nin kurucusu Esmâ Deniz anılarında yakın çevresine 1920'lerde hastabakıcı olmaktan söz ettiğinde, bunun oldukça olumsuz karşılandığını vurgulamaktadır (Tarihiçi ve Arda, 2016). Bu konudaki olumlu bir örnek ise Çanakkale Savaşı'nda hasta bakımında gösterdiği çabalar ile bir filme konu olmuş Safiye Hüseyin Elbi'dir. Elbi, bir gazeteciyle söyleşisinde daha çocuk yaşlardayken hemşireliğe merak sardığını, Balkan Harbi sırasında yabancı dil bilen hemşire arandığını duyunca kardeşi ile birlikte başvurduklarını, eşi ve babasının destekleri ile mesleğe adım attığını dile getirmektedir (Elbi, 1964; Evren, 2000).

Amaç

Bu çalışmanın amacı hemşirelik mesleğinin Türk sinemasında nasıl temsil edildiği, sinemada hemşire kimliğinin topluma nasıl aktarıldığını irdeleyerek konuyu değerlendirmektir. Çalışma bu anlamda bir ilki temsil etmektedir. Türkçe alan yazında bu konuda bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamız, bir ön çalışma niteliğindedir.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın Yeri

Araştırma kapsamına alınan filmler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini 1976 ile 2013 yılları arasında çekilmiş, hemşire karakterinin geçtiği Türk filmleri oluşturmuştur. Örneklem ise ulaşılabilirlik ölçütü ile belirlenen on bir Türk filminden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Filmler, popüler sinema sitelerinin arama motorlarına “hemşire” anahtar kelimesi girilerek belirlenmiştir. Ayrıca arama motorlarında olmadığı halde hemşire karakterinin geçtiği, sıklıkla konuyla ilgilenen ya da toplum tarafından ilk akla gelen filmler/diziler de değerlendirmeye alınmıştır. Veriler, ulaşılan filmlerin yapım yılı, türü, adı, filmin geçtiği mekân, hemşirenin filmde görülme sıklığı, filmdeki rolü ve bu rolün hemşirelik rollerine uygunluğu, hemşirenin çalışma koşulları ve toplumun hemşireye bakış açısının filme nasıl yansıtılmış olduğunu içeren bir form kullanılarak toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Belirlenen filmler, hemşirelik mesleğinin sinemada nasıl temsil edildiği ve sinemada hemşire kimliğinin nasıl aktarıldığı bağlamında içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma filmleri sinemada, televizyonda izlenen ya da CD erişimi olan filmler olduğu için herhangi bir etik kurul izni almaya gerek duyulmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma 1976 ile 2012 tarihleri arasında bu konuda bilinen tüm filmlere ulaşmayı hedeflemiştir. Bu konuda arama motoru ya da bilinen filmler dışında bu tarih aralığında çekilmiş tüm filmlerin ayrıntılı senaryolarıyla ilgili bir yayının olmaması hem bu alandaki hem de çalışmamızdaki temel bir kısıtlılıktır. Kuşkusuz bunların dışında bu tarihler arasında yapılmış olan Türk sinemasında hemşirenin geçtiği, hemşire rolünün oynandığı başka film ya da sahnelerden söz konusu olabilir ancak araştırmamıza karşılık bilmeden ulaşamadığımız filmler çalışmamızın sınırlılığıdır.

Bulgular

Çalışmamızda sinemada hemşirelik olgusunun nasıl temsil edildiği, hemşire kimliğinin nasıl aktarıldığı Türk sinemasından örneklerle değerlendirilmiştir. Hemşire karakterlerinin geçtiği savaş, komedi, polisiye filmler ve dizilerdeki hemşire karakterleri incelenmiştir. Filmlere ait bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

İncelenen on bir filmin yedi tanesinde hemşire ana karakter olarak görünmektedir. Yalnızca iki filmin adında *hemşire* sözcüğü geçmektedir. Filmlerde sıklıkla (8 film) hemşire karakteri olumlu bir rolde karşımıza çıkarken, onun olumsuz, kötü bir karakter olarak rol aldığı filmler de vardır (Tablo 2).

Hemşireler filmlerde mesleki açıdan kendi kararlarını veremeyen, mesleki özerkliğini kullanamayan kişiler olarak ele alınmakta; hemşirelik sıklıkla özerkliği sınırlı hatta hiç özerkliği olmayan, bağımsız rolleri göz ardı edilen bir meslek olarak yansıtılmakta ve sıklıkla doktorun yardımcısı olarak gösterilmektedir (Tablo 2). Ancak *Derman* filmindeki Mürvet ebe-hemşire özerkliği olan bağımsız hemşirelik rollerini sergileyen olumlu bir hemşire karakteri olarak bizlere yansıtılmaktadır.

Hemşirelik rollerinin filmlere yansımaları incelendiğinde; ya hiç yansıtılmamış olduğu ya da uygun şekilde yansıtılmadığı görülmektedir.

İncelenen filmlerde hemşireler ekranda oldukça sık olarak görünmekle birlikte, ilgili sahnenin bir tamamlayıcısı rolündedirler. Filmlerin geçtiği mekânlar daha çok sağlık kurumları, yaşam ortamları ya da *Çanakkale Yolun Sonu* (2013) filminde olduğu gibi cephede oluşturulmuş sağlık alanlarıdır.

Hemşire karakteri filmlerde sıklıkla sosyo-ekonomik açıdan ele alınmamış ya da hemşirenin orta alt sınıfa ait olduğu hissettirilmiştir.

Hemşire özellikle *İmparator* filminde cinsel bir objeye indirgenmiştir. *Doktorlar*, *Arka Sokaklar* dizilerinin bazı sahnelerinde de bu imajın oluşturulduğu görülmektedir.

Hemşirelerin eğitim düzeyi konusunda filmlerde herhangi bir bilgi bulunmazken yalnızca *Pamuk Hemşire* filminde hemşirenin eğitimi ve özellikle de lisans mezunu olduğu vurgulanmıştır.

Tablo 1. İncelenen Filmler

Film Adı	Yapım Yılı
Her Gönülde Bir Aslan Yatar	1976
Doktor	1979
Derman	1983
İmparator	1984
Pamuk Hemşire	1990
Arka Sokaklar	2006
Doktorlar Dizisi	2006
Eyvah Eyvah	2009
Bu Son Olsun	2012
Cesur Hemşire	2013
Çanakkale Yolun Sonu	2013

Tablo 2. İncelenen Filmlere Ait Bilgiler

		n	%
Film Türü	Komedi- Dram	3	28.0
	Romantik- Dram	2	18.0
	Dram	2	18.0
	Komedi	2	18.0
	Aksiyon	1	9.0
	Savaş	1	9.0
Filmin adında hemşire olması	Var	2	18.0
	Yok	9	82.0
Filmde hemşire	Başrol oyuncusu	7	63.6
	Yardımcı oyuncu/figüran	4	36.4
Hemşire olumlu bir karakter	Evet	8	72.7
	Hayır	3	27.3
Hemşirelik rollerini yansıtmı	Hiç yansıtılmamış	4	36.5
	Biraz yansıtılmış	5	45.5
	Uygun şekilde yansıtılmamış	2	18.0
Hemşirenin filmde görülme sıklığı	Çok az	2	18.2
	Az	1	9.1
	Sık	5	45.4
	Çok sık	3	27.3
Hemşirenin özerkliği kullanma durumu	Kullanıyor	3	27.3
	Kullanmıyor	7	63.6
	Bazen kullanıyor	1	9.1
Filmin geçtiği mekân*	Sağlık kuruluşu	7	46.8
	Yaşam alanı	6	40.0
	Cezaevi	1	6.6
	Cephe/Sahra Hastanesi	1	6.6
Hemşirenin sosyo-ekonomik düzeyinin ele alınması	Evet	4	36.4
	Hayır	7	63.6
Hemşirenin cinsel obje olarak gösterimi	Evet	2	18.2
	Hayır	7	63.6
	Kısmen	2	18.2
Hemşirenin eğitim düzeyinin ele alınması	Evet	1	9.0
	Hayır	10	91.0
	Toplam	11	100.0

* Aynı filmde hem sağlık kuruluşu hem yaşam alanı geçen filmler bulunmaktadır.

Senaryolarda hemşire kimliğini çok farklı karakterlerde görmekteyiz. Bir savaş filmi olan *Çanakkale Yolun Sonu* (2013) filminde hemşire; cesur, fedakâr, kahraman, yardımsever ve üst sosyokültürel sınıftan bir karakterle temsil edilmiştir. Özellikle Çanakkale Savaşı yıllarında hemşirelik mesleği, oldukça ihtiyaç duyulan, cephede ve cephe gerisinde üstün hizmetler veren, savaş yaralarını saran, toplum sağlığı için toplumla özellikle askerle iç içe çalışan bir meslektir ve sinemaya da böyle yansıtılmıştır. Toplumun erkeğe ve kadına biçtiği farklı roller sinemaya da yansımakta, sıklıkla cinsiyetçi söylem karakterler aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Bu filmin ana karakteri de kahraman bir erkektir, hemşire ise bir kadın olarak ikinci plandadır. Ancak filmde hemşirenin ikincil rolüne karşılık, hemşirelere ve mesleğe yüklenen olumlu nitelikler dikkat çekmektedir.

Doktor hemşire aşkı sinemada sıklıkla işlenen bir başka konudur. Sinemada doktor hemşire aşkı deyince ilk akla gelen *Doktor* (1979) filmidir. Bu filmde yoksul insanların yaşadığı bir semtte hastaneye tayin olan genç Doktor Ali ve burada yaşayan, mahalleli tarafından çok sevilen hemşire Ayşe'nin aşkı konu alınmıştır. Filmde bir yandan “masum bir aşk” anlatılırken, öte yandan bazı sahnelerde hemşirelerin “doktor avcısı” olduğu imajı verilmeye çalışılmıştır. Bu filmde hemşirelerin çalışma ortamı, üniformaları ve başlarındaki kep ile kısa olsa da dönemin hemşire üniformalarının özellikleri yansıtılmaktadır. Ayrıca filmde hemşire karakterine aktif bir rol verilmemiş, hemşirelik rolleri yansıtılmamış, hemşirelik mesleki açıdan vurgulanmayarak hemşire yalnızca bir figüran olarak yer almıştır.

Derman (1983) filminde kırsalda bir köye atanan hemşirenin, oradaki yaşam koşullarına ayak uydurmak için verdiği mücadele, çalışma koşullarının güçlüğü, bölge halkının sağlık personeline bakışı, sağlık personelinin beklentileri ve hemşireye gösterdikleri saygı sinemaya yansıtılmıştır. Mürvet ebe-hemşirenin atandığı köyde, kendisinden başka ne bir hekim ne bir sağlık çalışanı bulunmaktadır. Özellikle bu filmde hemşire öteki filmlerden farklı olarak, yardımcı bir rolde değil, ana karakter olarak karşımıza çıkar. Hemşirelik mesleğinin bağımsız rolleri vurgulanarak, halkın gözünde saygın bir mesleğin

temsilcisi olarak gösterilmiştir. Bu film hemşirenin, bir hekim olmadan da önemli görevleri yerine getirdiğini vurgulaması açısından oldukça önemlidir.

Her Gönülde Bir Aslan Yatar (1976) adlı film, biri polis diğeri sürücü belgesi almak isteyen iki arkadaşın amaçlarına ulaşmak için verdikleri mücadeleyi ve başlarına gelen komik olayları konu almaktadır. Hemşireliğin toplum tarafından saygın bir meslek olarak görüldüğü filmde Bekçi Zeynel'in Şükran'a "....seni ele alalım, koskoca hemşiresin hastanede..." ifadesiyle izleyiciye aktarılmıştır.

90'lı yılların yerli dizisi *Pamuk Hemşire*, lisans mezunu bir hemşirenin çalışma yaşamını ele alır. Dizide dönemin hemşirelerinin çalışma koşulları ile o dönem kullanılan hemşire formlarını görmek mümkündür. Hemşire bu dizide başrolde, bilgili, tecrübeli, donanımlı ve dikkatli bir kişi olarak yansıtılmıştır. Dizideki doktorlar babacan ve hemşirenin amiri konumunda olmakla birlikte; hekimlik ve hemşirelik sağlık sisteminde birbirini tamamlayan ve farklı görevleri olan uğraşlar olarak vurgulanmaktadır. Dizide hemşireliğin bağımlı ve bağımsız rolleri açıkça ekrana yansıtılmakta aynı zamanda hemşirenin lisans mezunu olması meslekleşme sürecine olumlu bir katkı sunmaktadır. Bunların yanı sıra hemşire kimliğindeki iyilikseverlik, yardımseverlik, şefkatli olma, fedakâr olma nitelikleri film boyunca izlenirken aynı zamanda filmin adındaki "pamuk" sıfatıyla da pekiştirilmektedir.

İmparator (1984) hemşire karakterinin olumsuz biçimde ele alındığı bir filmidir. Filmde yeraltı dünyasının imparatoru olmayı başarmış bir kabadayının hemşireyle hastanede başlayan duygusal yakınlaşması konu alınmıştır. Filmde hemşire cinsel bir obje olarak ele alınırken toplumsal açıdan hemşirelik imajını olumsuz yönde etkileyen pek çok sahne de bulunmaktadır. Hemşirenin hastasıyla profesyonel bir ilişki kurması gerekirken film boyunca cinsel bir objeye dönüştürülmüş, ses tonu ve davranışlarıyla bu durum vurgulanmıştır.

Toplumsal algı oluşturmada dizilerin her hafta yayınlandığı için çoğu zaman filmlerden daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. *Doktorlar (2006-2011)* ve *Arka Sokaklar (2006- devam ediyor)* dizilerinde hemşire olgusu olumsuz olarak ve hastanedeki bir figür olarak gösterilmiştir.

Doktorların yaşantı ve aşklarını konu alan Doktorlar dizisinde kullanılan hastane, bir mekân olarak yalnızca hekimlerin bulunduğu bir alan olarak gösterilirken, hemşirelerin rolleri ekrana yansıtılmamıştır. Hemşireler doktor peşinde koşan, sadece koca arayan, dedikoducu, olumsuz nitelikler taşıyan karakterler olarak ele alınmış, yalnızca doktorun yardımcısı olan pasif bir rol verilerek ekrana yansıtılmıştır. Hemşireye bu dizide sıklıkla hiçbir şey bilmeyen, söz hakkı olmayan, doktoru sorgulama hakkı bulunmayan bir rol verilmiştir. Aynı zamanda dizide sıkça hemşire ve hemşirelik mesleğini küçük düşürücü sözler kullanılmıştır.

Benzer olarak *Arka Sokaklar* dizisinde de hemşire karakteri doktorun sekreteri ya da yardımcısı, işe yaramayan bir karakter olarak ele alınmıştır. Hemşireyi doktor yardımcısı, sekreter gibi ele alarak yansıtan bir başka film de 2012 yılında vizyona giren *Bu Son Olsun*'dur. Hemşire bu filmde de doktordan emir alan, doktor yardımcısı imajı vurgulanarak seyirciye yansıtılmaktadır.

2013 yılında kısa bir süre ekrana gelen *Cesur Hemşire* dizisi, bir erkek hemşire ve onun doktor eşini konu alan komedi türünde bir filmidir. İzleyiciye erkeklerin de hemşire olabildiğini göstermesi açısından önemli bir dizi olmakla birlikte çok fazla ilgi görmediği için kısa sürede yayından kaldırılmıştır.

Bir başka komedi filmi olan *Eyvah Eyvah (2009)*'da hemşire karakteri sadece yardımcı bir figür olarak kullanılmıştır. Filmde hemşire mesleki açıdan ele alınmamış ve hemşirelik rolleri ekrana yansıtılmamıştır.

Tartışma

Tartışma hemşirelik konusunda yazılmış makaleler temel alınarak oluşturulmuştur.

İçinde yaşanan toplum sıklıkla cinsiyetçi bir bakış açısıyla kadın ve erkeğe bazı roller biçer. Kadınlara daha çok ev kadınlığı, eş, kız kardeş ve annelik gibi roller uygun görülürken kadınların çalışma yaşamında da bu rollere uygun davranışları beklenir. Cinsiyete dayalı iş bölümüne uygun olarak kadınlara, hemşirelik, öğretmenlik, sekreterlik gibi meslekler uygun görülmüştür. Kadın işi olarak algılanan bakım verme işi de cinsiyetçi yaklaşımın çarpıcı bir yansımasıdır. Bakım ve hemşirelik, yüzyıllar boyunca kadın işi olarak görülmüş ve hemşirelik kadınlara özgü bir meslek olarak kalmıştır. Tüm dünyada kadınların çoğunlukta olduğu mesleklerden biri olan hemşirelik, kadının doğasında bulunan fedakârlık ve şefkat rolü ile özdeşleşmiştir (Turan, Öztürk, Kaya ve Atabek Aştı, 2011).

Medyada kadın eş, anne, fedakâr, cinsel obje gibi farklı şekillerde cinsiyetçi bir anlayışla temsil edilmektedir. Medya toplumsal algının oluşmasında ve cinsiyetçi önyargının pekişmesinde etkili olmaktadır (Çetin, 2012; Köse, 2010). Hemşirelerin dizi ve sinemalarda sıklıkla bir kadın olarak ve bedeninin öne çıkacak şekilde sunulması, toplumda mesleğe karşı bir önyargı oluşmasını etkilemekte ve bu görüşü doğrulamaktadır. Emiroğlu (2000)'nun yaptığı çalışma da hekimlerin, hemşirelerin medyada daha çok cinsel obje olarak gösterildiğini düşünmesi bunu destekler niteliktedir. Aynı çalışmada erkek katılımcılar tarafından hemşirelerin "güzel" olarak tanımlanması, hemşirelerin mesleki özellikleri yerine bedensel özelliklerinin ön planda olmasının bir yansımasıdır.

Hemşire sözcüğü Türkiye'de ilk olarak 1910'lu yıllarda kullanılmaya başlanmış; Almanya'daki "Svesterler"den esinlenerek "kız kardeş" ve "rahibe" anlamına gelen bu sözcüğün karşılığı olarak hemşire olmuştur (Turan ve ark., 2011). Hemşirelik sözcük olarak kadını çağrıştırmakla birlikte, Türkiye'de yasal düzeyde de 2007 yılına kadar kadın mesleği olarak görülmüştür. Hemşirelik Kanunu'nda 2007 yılında yapılan değişiklik ile bu cinsiyetçi yaklaşım değiştirilmiş ve cinsiyet ayrımı ortadan kaldırılmıştır (Resmi Gazete, 2007). Yasal değişime karşılık hala hemşirelik, kadın mesleği olarak görülmekte; hemşire denilince akla sadece kadınlar gelmekte ve erkek hemşirelere "hemşir" gibi kelimeler türeterek bu ayrım devam ettirmeye çalışılmaktadır. Hemşirelik mesleğinde erkek meslek üye sayısının artmasıyla, mesleğe daha iyi bir statü

kazandırılmak istenmektedir. Erkeklerin hemşirelik mesleğine katılımının sağlayacağı yararlar hakkında bilgilendirmeler yapılması ve toplumun farkındalık düzeyini daha da artırmak amacıyla, basın-yayın organlarından destek alınması önemlidir (Koç, Bal ve Sağlam, 2010).

Şahinoğlu (2007)'na göre bir ülkenin sinemasının işleyişiyle filmlerinde gözlenen tavırlar, o ülkenin düşünce iklimi ve yaşam tarzıyla ilişkilidir. Sinemanın kitlelere ulaşması ve seyirciyi kendi yöntemleriyle etkilemesi ve gerekli mesajları iletmesi, toplumsal bir algı oluşturması etkili bir yöntemdir. Son yıllarda hemşirelik rollerinde ve kavramlarında gelişmeler yaşanmakla birlikte medyada hemşire, seks objesi, doktor yardımcısı ve çok az bağımsız rolleri olan bir meslek olarak tanımlanmaktadır (Öner Altıok ve Üstün, 2014).

Emiroğlu (2000)'nin hemşirelik imajını incelediği araştırmaya göre; toplumun olumsuz hemşirelik imajına sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların medyada yansıtılanların gerçeği yansıttığını düşünüyor olmaları dikkat çekicidir. Hemşire tek başına bir şey yapamayan, hekim istemine göre çalışmak zorunda olan bir sağlık personeli olarak görülmektedir. Sand-Jecklin ve Schaffer (2006) çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin, hemşireliğin profesyonel bir meslek olarak algılanmasını toplum ve medyanın engellediğini belirtmişlerdir. Öğrenciler toplumda yaygın imaja benzer biçimde hemşireliği çok fazla zeka gerektirmeyen ve doktorun yardımcısı olarak algılamaktadırlar (Öner Altıok ve Üstün, 2014).

Tan, Yuncu, Şentürk ve Yıldız (2007)'in hemşirelik dışında başka bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin hemşireliğe bakış açılarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, "Hemşireliğin toplumdaki imajı nasıldır?" sorusuna öğrencilerin %62'sinin kötü cevabını verdikleri ve genel anlamda hemşireliğe ilişkin diğer sorulara verdikleri yanıtların olumsuz olduğu saptanmıştır. İncelediğimiz *İmparator*, *Arka Sokaklar* ve *Doktorlar* gibi film ve dizilerin bu bakış açısının oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

Taylan, Alan ve Kadioğlu (2012) hemşireliğin bakım verme, eğitim, araştırma, yöneticilik, karar verme ve hastayı savunuculuk gibi temel 13 rolü olduğunu vurgulanmışlardır. Ancak Türk sinemasında filmleri değerlendirdiğimizde bu rollerin tam olarak sinemaya yansımadığını görmekteyiz. İncelenen filmlerdeki hemşirelik rollerinin çağdaş hemşirelik rolleriyle pek de uyumlu olmadığı ve bunların doğru olarak filmlere yansıtılmadığını söyleyebiliriz. Hemşireliğin bağımlı, yarı bağımlı ve bağımsız rolleri bulunmaktadır. Temel rolü bakım olan hemşirelerin eğitim, araştırma, yöneticilik, karar verme ve savunuculuk gibi bağımsız rolleri de bulunmaktadır (Akça Ay, 2013). Sinemaya aktarılan rollerin sıklıkla hemşirelerin bağımlı rolleri olduğu, bağımsız rollere pek fazla vurgu yapılmadığı görülmektedir. Emiroğlu (2000)'nin yaptığı çalışmaya göre hemşirelerin görevlerinin toplum tarafından doğru ve yeterli olarak bilinmediği görülmektedir. Son yıllarda hemşirelik rollerinde ve kavramlarında bazı değişimler ve gelişmeler yaşanmaktadır. Bunda medyanın önemli etkisinin bulunduğu söylenebilir.

Günlük hayatın bir parçası haline gelen, neredeyse her evde bulunan televizyon, geniş kitlelere ulaşabilmekte ve toplumun günlük hayatı, tutum ve davranışlarını etkilemekte, kültürel yapısını da biçimlendirmektedir. Televizyon her evin bilgi, kültür, değer ve eğlence kaynağı haline almıştır. Televizyon özellikle yeni kuşaklar için önemli bir unsurdur. Meslek seçiminde de televizyon önemli bir etkiye sahiptir. Gençler ebeveynlerinden çok medyadan özellikle izledikleri dizi ve film karakterlerinden etkilenmektedir (Küçükcan, 2011).

Sis Çelik, Pasinlioğlu, Kocabeyoğlu ve Çetin (2013)'in hemşirelik mesleğinin toplumdaki imajının belirlenmesi ile ilgili yaptığı çalışmada; bireylerin % 53.8'inin "medyada hemşirelerin yansıtılışı gerçeklere uyumludur" ifadesine ve % 47.2'sinin "hemşirelerin toplumda saygınlığı yüksektir" ifadesine kısmen katıldıkları saptanmıştır. Hemşirelik mesleğinin, çalışmaya katılan bireylerdeki imajının orta düzeyde olumlu olduğu belirlenmiştir.

Tortumluoğlu ve arkadaşları (2005)'nin yaptıkları çalışmada bulgular toplumun hemşirelere yönelik düşüncelerinin olumlu olduğu yönündedir. *Derman* ve *Her Gönülde Bir Aslan Yatar* filmlerinde de hemşirenin sinemaya yansımaları bu görüşü destekler niteliktedir. Özpancar, Aydın ve Akansel (2008)'in hemşirelik 1. sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %59.2'sinin "hemşirelik toplumda değer verilen bir meslektir", %58.2'sinin ise "hemşirelik mesleği toplumda önemli bir statüye sahiptir" ifadelerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular çalışma kapsamındaki öğrencilerin hemşirelikle ilgili herhangi bir ders almadan okula geldikleri ilk gün verdikleri yanıtlar olması nedeniyle bu sonuçların toplumdaki hemşirelik ile ilgili görüşün bir yansıması olduğu kabul edilebilir. Bu çalışmada bireylerin %47.2'si hemşirelerin toplumda saygınlığının yüksek olduğunu düşünmektedir. Bu bulgular ışığında hemşirelerin toplumdaki imajının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Bireylerin, hemşirelere ve hemşirelik mesleğinin niteliklerine ilişkin verdikleri yanıtlara bakıldığında, bu sonuçların toplumun hemşirelik mesleğini yeterince tanımadığını ve bu durumun hemşirelerle geçmişte yaşadıkları bir takım olumsuz deneyimlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar toplumun, hemşireye ve hemşireliğe bakış açısının birçok faktöre bağlı olduğunu göstermektedir. Bu faktörlerden biri ve en önemlisi kuşkusuz medyadır. Medya ile toplumda yaygın bir şekilde görülen cinsiyetçi yaklaşım pekiştirilmektedir. Türk Sineması'nda kadın hep ikincil konumda geleneksel rollerle kuşatılmış olarak vurgulanmaktadır (Özkan, 2012). Buna paralel olarak kadınla özdeşleştirilmiş bir meslek olan hemşirelik de sinemada ikincil konumda, arka planda yansıtılmaktadır.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Çalışmamızda Türk sinemasının hemşirelik kavramına nasıl yaklaştığı, sinema aracılığıyla hemşirelik mesleğine dair topluma ne tür mesajlar verildiği değerlendirilmiştir. Sinemada hemşirelerin olumlu, olumsuz farklı karakter ve rollerle ele alındığı; mesleki açıdan, görev, yetki, sorumlulukları ve rolleri açısından doğru ve yeterli biçimde topluma yansıtılmadığı görülmüştür. Hemşirelerin ekrana cinsiyetçi bakış açısı ile yansıtıldığı ve ekranda toplumun mesleğe bakışını zedeleyecek şekilde temsil edildiği belirlenmiştir.

Medya, toplumu kendi istediği yönde yönlendirebilecek bir güce sahiptir. Medyada yer alan temsiller toplumda örnek teşkil edebilmektedir. Kamuoyunun duyarlılığı ve farkındalığını yaratma konusunda medyaya önemli görevler düşmektedir.

Türk sinemasında hemşire, olumlu ve olumsuz rollerde ve farklı karakterde karşımıza çıkmaktadır. Bazen yalnızca yardımcı bir rolle, sanki hastane ortamının bir tamamlayıcısı gibi bazen doktorun her söylediğini yapan, doktorun yardımcısı ya da bir sekreter gibi bazen de bir kahraman bir kurtarıcı gibi ele alınmaktadır. Türk sinemasında hemşirelerin bağımsız rollerine yeterince değinilmemesi, hemşirenin ikincil planda kalması oldukça dikkat çekicidir.

Bir ülkenin toplumsal sorunlarını yansıtan, toplumu etkileme gücü yüksek olan sinema, etkili kullanılarak, toplum hemşirelik konusunda bilinçlendirilebilir, hemşirelik hakkındaki yanlış ve yanlı algılar ortadan kaldırılabılır, hemşirelik imajı düzeltilerek hemşirelik topluma doğru biçimde tanıtılabilir ve onunla ilgili sorunlar dile getirilebilir. Kuşkusuz filmlerde temsil edilen hemşire rollerinin içeriği, hemşirelik görev, yetki ve sorumluluklarının gerçeğe uygun olarak senaryolara yansıtılmasında hemşire profesyonellerle iş birliği yapılması sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Akça, Ay F. (Ed.). (2013). *Temel hemşirelik: kavramlar, ilkeler, uygulamalar* (5. Baskı, s. 18-20). İstanbul: Medikal Yayıncılık.
- Akın, B. A. & Yakıncı, M.C. (2013). Hastalık konulu anlatı filmleriyle tıp eğitimi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 56 (4), 208-217.
- Arslan, A. (2004). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *International Journal of Human Sciences*, 1 (1), 1-12.
- Betton, G. (1990). *Sinema tarihi başlangıcından 1986'ya kadar* (Çeviren: Ş, Tekeli) İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Elbi, S. Türk Hemşireliğinin Çok Büyük Kaybı; Safiye Hüseyin Elbi'nin Kendi Kalem ile Hayat Hikayesi. *Kızılay Dergisi* 1964, 2 (16):12-13.
- Emiroğlu, N. O. (2000). Sağlık personeli ve toplumun hemşirelik imajı. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*, 2 (1): 9-18.
- Evren, B. (2000). İlk kadın hemşiremiz Safiye Hüseyin. *Tombak Antika Kültürü Koleksiyon ve Sanat Dergisi*. 31:46.
- Ilgaz Büyükbaykal, C.(2005). Kitle iletişim araçları ve toplumsal yaşam. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 21:71-75.
- Resmi Gazete. (2007, Mayıs). Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Tarihi ve Sayısı: 02.05.2007/5634). Ankara: T. C. Başbakanlık Resmi Gazete İnternet Sitesi. Erişim: 02.05.2014. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-3.htm>
- Koç, Z., Bal, C., & Sağlam, Z. (2010). Hastanede yatarak tedavi görmekte olan hastaların, erkeklerin hemşirelik mesleğine katılımları ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı*, 324-329.
- Köse, A. (2010). Türk basınında kadın: 2010 Türkiye'sinde sosyal haklar açısından kadınların temsili. *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*. 401-418.
- Küçükcan, T. (2011). Toplumun, kültür politikaları ve medyanın kültürel süreçlere etki algısı araştırması. Ankara: SETA, s. 21-28.
- Önder, S., & Baydemir, A. (2005). Türk Sinemasının Gelişimi (1895 - 1939). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6 (2): 113-135.
- Öner Altıok, H., & Üstün, B. (2014). Profesyonellik: Kavram analizi. *DEUHYO ED*, 7 (2): 151-155.
- Özkan, Z. Ç. (2012). Türkiye Sineması'nda Kadının Değişen İmgesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 5 (2): 79-81.
- Özpancar, N., Aydın, N., & Akansel, N. (2008). Hemşirelik 1. Sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (3): 9-17.
- Sevinç, Z. (2014). 2000 sonrası yeni Türk sineması üzerine yapısal bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 40 (2): 97-118.
- Sis Çelik, A., Pasinlioğlu, T., Kocabeyoğlu, T., & Çetin, S. (2013). Hemşirelik mesleğinin toplumdaki imajının belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21 (3):147-153.
- Şahinoğlu, S. (2007). Türk sineması senaryolarında hastalık kavramı. *Sendrom*, 19 (1): 26-34.
- Tan, M., Yuncu, S., Şentürk, Ö., & Yıldız, Ö. (2007). *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10 (1): 22-29.
- Tarihçi, S., & Arda B. (2016). Representation of the effects of the gender roles on nursing profession: Turkey example and bioethics. *International Journal of Bioethics and Health Policy*. 1 (1): 4-15.
- Taylan, S., Alan, S., & Kadioğlu, S. (2012). Hemşirelik rolleri ve özerklik. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 14 (3): 66-74.
- Tezcan, M. (1972). Toplumsal yaşamımızda sinema ve halk eğitiminde rolü. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 5 (3), 171-204.
- Tortumluoğlu, G., Akyıl, R., Karanlık, A., Aldaç, R., Turaneri, E., Yılmaz A. (2005) Erzurum ilindeki bireylerin hemşireler ile ilgili görüş ve beklentileri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(1): 10-19.
- Turan, N., Öztürk, A., Kaya, H., & Atabek Aşti T. (2011). Toplumsal cinsiyet ve hemşirelik. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 4 (1): 167-173.